

**Obywatel
spotyka
państwo**

Karolina
Sztandar-Sztanderska

Obywatel spotyka państwo

O urzędach pracy
jako biurokracji
pierwszego kontaktu

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa

Recenzenci: prof. dr hab. Thierry Berthet
prof. dr hab. Wielisława Warzywoda-Kruszyńska

Projekt okładki i stron tytułowych: Katarzyna Juras

Redakcja i korekta: Monika Szewczyk

Publikacja dofinansowana przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego
oraz przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w ramach Programu Mobilność Plus

Copyright © 2016 by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

ISBN 978-83-7383-797-3

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./faks 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (Stanisław Beczek)
Druk i oprawa: MCP, Marki

Spis treści

Podziękowania	7
Wstęp	9
I. Co skrywa język? Krytyczna analiza literatury przedmiotu	17
1. Polityka rynku pracy ujmowana jako ideał	20
Praktyki ujmowane jako implementacja narzędzi	23
Diagnozowanie barier „efektywnej implementacji”	30
II. Inspiracje teoretyczne	35
1. <i>Street-level bureaucracy</i>	36
2. Reprodukacja nierówności	43
3. Formatowanie podmiotów	48
III. Postępowanie badawcze	54
1. Triangulacja teorii	55
2. Triangulacja danych	56
Czas realizacji badania	57
Lokalizacje	59
Dobór rozmówców	61
3. Triangulacja metod	64
Wywiady	65
Inne źródła danych	68
4. Ograniczenia materiału	72
IV. Przymusy administracyjne	73
1. Dwoistość zadań	74
2. Obłożenie pracą	76
3. Ambiwalentny stosunek do pracy papierkowej	79
4. Zauważalny spadek i niewidoczny przyrost obciążenia pracą administracyjną	83
Dokumentacja w obronie prawomocności	84
Tajemnica pęczniejących kartotek	86
Orientacja na kwantyfikację efektów działań ALMP	111
Sposób sprawowania nadzoru przy projektach europejskich	128
5. Podsumowanie	130
V. Poszukiwanie informacji	133
1. Wiedza wychodzona, wiedza wyczekana	134
2. Przestrzeń bezpośredniego kontaktu jako technika kontroli	139
3. Inne dopuszczalne formy kontaktu	143
Kontakt e-mailowy	143
Kontakt telefoniczny z pracownikami	144
Infolinia	146

4. Wybiórcze, stopniowe i powierzchowne informowanie	148
Tempo pracy a zawężanie zakresu informacji	149
Adaptacja preferencji	152
Upragmatycznić wiedzę, rozszyfrować kod	153
Oczekiwanie na przydatne informacje	156
Selekcja przekazywanych informacji a próby kształtowania grupy docelowej	171
5. Podsumowanie	179
 VI. Ciężar dowodzenia uprawnień	183
1. Zaświadczenie jako warunek uzyskania statusu bezrobotnego	183
Różnicowanie liczby wymaganych dokumentów	185
Błędy i luki w dokumentacji wymagające korekty	189
Konieczność powtarzania procedury	190
Nadselekcja i autoselekcja, czyli kapitały wymagane do zaświadczenia	192
Nadanie statusu jako konstytucja tożsamości i określenie reguł gry	194
2. Rozróżnianie osób i różnicujące traktowanie	196
Codzienne interpretacje „odpowiedniej pracy”	198
Wymóg fizycznej obecności w urzędzie	203
Przymusowa aktywizacja	207
Bezrobotny jako pracownik urzędu pracy	218
Przywilej aktywizacji	220
3. Podsumowanie	226
 VII. Prawa socjalne z tytułu bezrobocia	231
1. Szczątkowa oferta publiczna dla osób bezrobotnych	232
2. Ograniczona dostępność, czyli usługi dla wszystkich i dla nikogo	238
3. Dominacja biurokratycznej kontroli	240
4. Milczący kontrakt społeczny	241
 Aneksy	244
1. Opis badania i spis wywiadów	244
Podstawowe informacje o badaniu w lokalizacji A (powiat popegeerowski)	244
Podstawowe informacje o badaniu w lokalizacji B (powiat rolniczy)	248
Podstawowe informacje o badaniu w lokalizacji C (miasto przemysłowe)	253
Podstawowe informacje o badaniu w lokalizacji D (aglomeracja)	259
Podstawowe informacje o badaniu w lokalizacji E (miasto)	265
Pozostałe wywiady	269
2. Aneks statystyczny	270
 Bibliografia	274
 Indeks nazwisk	288